

PODOKRĘG ARMII KRAJOWEJ RZESZÓW

kryptonim: „WODA”, „OGNIWO”, REZEDA”

<http://armiakrajowa.org.pl/okregi/64-okrgi-krajowe>

Opracował: *Andrzej Wojciechowski*
syn powstańca warszawskiego
zięć „Boruty”
członek ŚŻŻAK
andrzejw@wp.pl

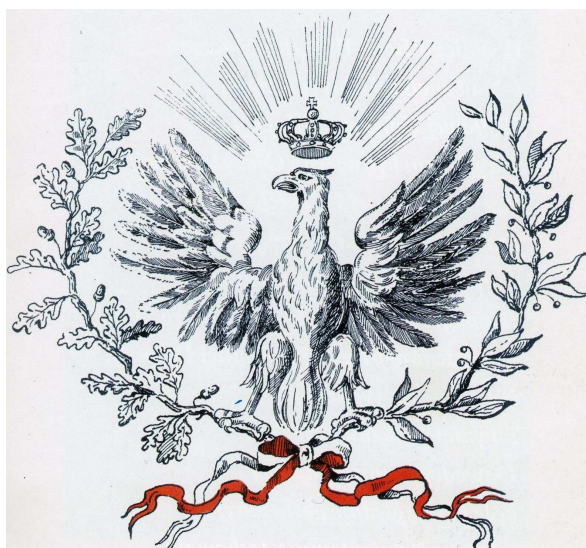
Treść opracowania skonsultowano
z ppłk. *Stanisławem Dąbrową-Kostką*
uczestnikiem tamtych wydarzeń, autorem szeregu publikacji,
pracującym aktualnie nad monografią Kedywu Okręgu AK Kraków

Warszawa styczeń 2013/19

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE
2. PODOKRĘG AK RZESZÓW krypt. „Woda”, „Ogniwo”, „Rezeda”
3. INSPEKTORAT AK RZESZÓW krypt. „Rtęć”, „Rzemiosło”
  - 3.1. Obwód AK Rzeszów „Rozbratel”
  - 3.2. Obwód AK Kolbuszowa „Kefir”
  - 3.3. Obwód AK Dębica „Dziekania”, „Deser”
4. INSPEKTORAT AK PRZEMYŚL krypt. „Paweł”, „Płotka”, „Park”
  - 4.1. Obwód AK Przemyśl „Przepiórka”, „Polana”, „Piskorz”
  - 4.2. Obwód AK Jarosław „Jawor”, „Jedlina”, „Jesiotr”
  - 4.3. Obwód AK Przeworsk „Prypeć”, „Powała”, „Pstrąg”
  - 4.4. Obwód AK Łańcut „Łucjan”, „Łabędź”, „Łukasz”
5. INSPEKTORAT AK MIELEC krypt. „Nowela”, „Wrzesień”
  - 5.1. Obwód AK Mielec „Mleko”, „Fa”
  - 5.2. Obwód AK Tarnobrzeg „Twaróg”
  - 5.3. Obwód AK Nisko „Naleśnik”, „Niwa”
6. INSPEKTORAT AK PODKARPACIE krypt. „Joachim”, „Jemiola”
  - 6.1. Obwód AK Sanok „Serowiec”, „Suchar”
  - 6.2. Obwód AK Brzozów „Borowik”, „Babka”
  - 6.3. Obwód AK Krosno „Korzeń”, „Kawa”
  - 6.4. Obwód AK Jasło „Jagoda”, „Jabłecznik”

TOBIE POLSKO, ARMIO KRAJOWA

*Nas nie stanie, lecz Ty nie zginiesz.
Pieśń Cię weźmie, legenda przechowa.
Wichrem chwały w historię popłyniesz.
Armio Krajowa.*

Zbigniew Kabata

ARMIA KRAJOWA PODOKRĘG RZESZÓW

1. WPROWADZENIE

Podokręg AK Rzeszów dysponował ok. 43.400 zaprzysiężonymi żołnierzami AK odtwarzającymi przedwojenne jednostki wojska polskiego z tego regionu. Do akcji „Burza” z uwagi na ograniczoną ilość uzbrojenia wystawił ok. 6.600 żołnierzy, z których ok. połowa wywodziła się z zaprawionych w bojach oddziałów dywersyjno-partyzanckich Kedywu. Dokładna liczebność oddziałów AK nie jest możliwa do ustalenia gdyż konspiracja nie pozwalała na dokładną ewidencję.

Opracowanie koncentruje się na uściśleniu struktury Podokręgu z uwzględnieniem pionu dywersyjno-bojowego AK, czyli Kedywu-Komendy Dywersji oraz głównych działań podczas akcji „Burza”. Syntetyczna forma opracowania pozwoliła na wyszczególnienie jedynie głównych komendantów jednostek organizacyjnych, oficerów dywersji oraz dowódców oddziałów bojowych.

Opracowanie to wynika z potrzeby upamiętnienia bohaterskich zmagania żołnierzy AK w obronie niepodległości Polski. W regionie rzeszowskim, (w którym większość powiatów należała do województwa lwowskiego) Akowcy mieli wielu wrogów. Chcieli oni nie tylko zawłaszczyć tereny należące do Polski, ale dążyli do fizycznego wyeliminowania polskiej ludności. Tymi metodami pragnęli powiększyć przestrzeń dla niemieckiej rasy panów *Lebensraum* i ukraińskich osiedleńców. Na tym obszarze działała administracja i jednostki tajnej policji *Geheime Staatspolizei-Gestapo*, żandarmeria *Gendarmerie* wspierane przez równie okrutną i bezwzględną ukraińską policję *Ukrainische Hilfpolizei*, a także ukraińskie jednostki *SS-Galizien*, podległe zbrodniczym formacjom *Waffen-SS*, a w akcji „Burza” jednostki frontowe *Wehrmachtu*.

W styczniu 1944 wojska sowieckie przekroczyły przedwojenną polską granicę na Wołyniu. Rozpoczęła się akcja „Burza”. Armia Krajowa podjęła walkę z cofającymi się oddziałami niemieckimi ułatwiając działania wojskom sowieckim i występowała w roli gospodarza - przedstawiciela legalnych władz Rzeczypospolitej. Szybko jednak okazało się, że wkraczający Sowietci to nie sprzymierzeńcy, a śmiertelni wrogowie. Oddziały sowieckich służb bezpieczeństwa, głównie NKWD i kontrwywiadu *Smiersz* podstępnie otaczały i rozbrajały polskich żołnierzy. Ze 100 tysięcznej polskiej armii podziemnej biorącej udział w akcji „Burza” 50 tys. zamknięto w więzieniach. Oficerów i podoficerów wywożono do łagrów sowieckich bądź rozstrzeliwano. Represje nie oszczędzały rodzin żołnierzy. W dniu 24 października 1944 Komendant Główny AK gen. Leopold Okulicki wydał rozkaz o zaprzestaniu akcji „Burza”, a 19 stycznia 1945 rozkaz o rozwiązaniu AK. Tymczasem na zamku w Rzeszowie już 24 stycznia 1945 więziono 406 polskich żołnierzy. Liczba ta wzrastała w szybkim tempie. W latach 1947-1951 w więzieniach rozstrzelano 13 oficerów z jednostek Podokręgu AK Rzeszów, w tym por. Jerzego Nowaka „Pika” dowódcę Placówki Iwonicz, współtwórcę „Rzeczypospolitej Iwoniczkiej”. Represje kontynuowane były przez jednostki bezpieczeństwa (UB i KBW), powołanego i zależnego od Sowietów marionetkowego rządu PKWN. W sumie zamordowano ponad 20 tys. żołnierzy podziemia niepodległościowego, a ponad 250 tys. więziono (prof. Jan Żaryn, IPN, UKSW).

Represje komunistyczne zrodziły wolę samoobrony. Rozwiązanie AK nie oznaczało końca zarówno walki jak i cierpień jej niedawnych żołnierzy. Dla wielu z nich nie oznaczało też kresu podziemnej pracy niepodległościowej. Wierni swym ideałom i przekonaniom kroczyli szlakiem kolejnych poakowskich konspiracji: kadrowa organizacja wojskowa „NIE”, komendant płk. Emil Fieldorf „Nil”, poprzednio szef Kedywu KG AK, zamordowany przez UB, Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” WiN, komendant płk. Jan Rzepecki.

Ostatni żołnierz wyklęty Józef Franczak „Lalek” zamordowany został przez UB na Lubelszczyźnie, 18 lat po wojnie, 21 października 1963 r. a okrojona Polska na 49 lat została zniewolona. Wojska sowieckie opuściły terytorium Polski dopiero w 1993 roku. Zainteresowanie działalnością Armii Krajowej na Podkarpaciu wynika również ze względów rodzinnych. Na obszarze Podokręgu AK Rzeszów walczyli:

ARMIA KRAJOWA PODOKRĘG RZESZÓW

Por. Zbigniew Michał Cerkowniak „Boruta” – teść Andrzeja Wojciechowskiego

Urodzony 29 września 1910 r. w Borszczowie woj. tarnopolskie. Na jesieni 1940 r. mając 30 lat wyjechał z Warszawy, zostawiając żonę i trójkę małych dzieci: Włodzimierz (ur.1936), Ryszard (ur. 1938) i Anna (ur.1940). Dostał zadanie - utworzyć w Jarosławiu komórkę „Związku Odwetu”, trzonu bojowego ZWZ. Po aresztowaniu przez Gestapo i ucieczce, uczestniczy w akcjach Kedywu na terenie Przemyśla. Przerzucony do Jasła uczestniczy w nocy 5/6 sierpnia 1943 w słynnej akcji „Pensjonat” uwalniając 66 więźniów z jasielskiego więzienia. Za udział w akcji awansował na porucznika i przedstawiony został do odznaczenia srebrnym krzyżem Orderu Wojennego Virtuti Militari. Następnie zostaje szefem Ośrodka Kedywu „Olgierd” w Inspektoracie AK Podkarpacie „Joachim”. W końcu wojny uczestniczy w akcji „Burza”, jako dowódca oddziału partyzanckiego OP-15. Walczy w rejonie Sanoka. Ginie 20 września 1944 r. w Iwoniczu. http://www.armiakrajowa.org.pl/pdf/Zbigniew_Cerkowniak.pdf

Kpr. Jan Cyz „Kleryk” – teść mojego brata Włodzimierza Wojdyńskiego

Urodzony 13 czerwca 1913 r. w Mielcu. Ukończył gimnazjum „Sokołów” w Mielcu. Mając żonę i dwójkę małych dzieci: Barbara (ur.1942) i Alicja (ur.1944), angażuje się w działalność konspiracyjną. Zaczyna od kolportowania podziemnego pisma „Jędrusiów” - „Odwet”. Pracując w firmie budowlanej „Henning” w Nowej Dębie, prowadzi wywiad o miejscu postoju oddziałów niemieckich. W styczniu 1942 zaprzysiężony przez por. Antoniego Bronik „Włodawa” do ZWZ-AK. Pełni stanowisko dowódcy drużyny dywersyjnej Kedywu w Obwodzie AK Mielec „Mleko”. Uczestniczy prawdopodobnie w słynnej akcji z dnia 29 marca 1943 w uwolnieniu 180 więźniów z więzienia w Mielcu. Akcja przeprowadzona przez oddział „Jędrusiów” przy wsparciu oddziałów dywersyjnych AK, w tym oddziału Jana Mazura „Stalowy” z Obwodu Mielec. Aresztowany przez Gestapo 30 czerwca 1943 w domu. Przewieziony do Tarnowa, a następnie do więzienia na Montelupich w Krakowie i tam prawdopodobnie rozstrzelany. Brak informacji o dacie śmierci i miejscu pochówku.

Płk. Stanisław Dąbrowa Kostka – „Wujek” dzieci „Boruty”

Urodzony 11 października 1924 r. w Przemyślu. W 1941 r. mając 17 lat zaprzysiężony do ZWZ pod pseudonimem „Dąbrowa”. Dowódca plutonu specjalnego w pionie wywiadu i kontrwywiadu Komendy Obwodu AK Przemyśl-Zasanie. Uczestnik słynnej akcji „Pensjonat”. Adiutant Ośrodka Kedywu Inspektoratu Podkarpacie, a następnie Rejonu Kedywu Podokręgu AK Rzeszów. Po zajęciu Rzeszowa przez Sowieców w sierpniu 1944, kontynuuje działalność konspiracyjną jako oficer dywersji Obwodu AK Przemyśl odtwarzając rozbite struktury. W styczniu 1945 otrzymał awans na porucznika i odznaczony srebrnym krzyżem Orderu Wojennego Virtuti Militari. Przeniesiony do Krakowa zostaje szefem Wydziału Informacji i Bezpieczeństwa oraz dowódcą „Straży” WiN. 5 marca 1946 wpadł w ubecką zasadzkę. Dostał wyrok 7 lat więzienia. Siedział w więzieniu w Krakowie, Rawiczu i Wronkach. W kaplicy krakowskiego więzienia przy ul. Senackiej w 1946 r. zawarł związek małżeński. W wyniku amnestii zwolniony we wrześniu 1949 roku. Po zwolnieniu nie dopełnił obowiązku meldowania w UBP, skutkiem czego wraz z żoną i czwórką małych dzieci musiał, zmieniać miejsca zamieszkania i pracy. http://pl.wikipedia.org/wiki/Stanisław_Dąbrowa-Kostka

Zmarł 27 marca 2019 r. w wieku 94 lat.

ARMIA KRAJOWA PODOKRĘG RZESZÓW

2. PODOKRĘG AK RZESZÓW krypt. „Woda”, „Ogniwo”, „Rezeda”

W kwietniu 1943 z Okręgu AK Kraków wydzielono Podokręg AK Rzeszów. W chwili reorganizacji krakowski Okręg AK liczył 8 Inspektoratów Rejonowych i 29 Obwodów AK, był to najliczniejszy Okręg AK.

W skład Podokręgu AK Rzeszów weszły 4 wschodnie Inspektoraty i 15 Obwodów, w większości przynależnych do województwa lwowskiego. Taki stan trwał już bez zmian aż do rozwiązania Armii Krajowej w 1945 r. Podokręg został oparty na obszarze zamkniętym z trzech stron rzekami - Sanem, Wisłą i Wisłokiem - a od południa granicą słowacką. Wiosną 1944 r. stan liczebny podokręgu wynosił ok. 43 tys. ludzi, a latem 1944 powiększył się do ok. 55 tys.

Komendanci

- płk. Kazimierz Putek „Zwrotny”
- mjr. Stanisław Pieńkowski „Hubert”

IV 1943 - XII 1944

I 1945 - II 1945

Inspektoraty Rejonowe Podokręgu AK Rzeszów:

- Inspektorat AK Rzeszów (Rzeszów, Dębica, Kolbuszowa) „Rtęć”, „Rzemiosło”
- Inspektorat AK Przemyśl (Przemyśl, Jarosław, Przeworsk, Łańcut) „Paweł”, „Płotka”
- Inspektorat AK Mielec (Mielec, Tarnobrzeg, Nisko) „Nowela”
- Inspektorat AK Podkarpacie (Jasło, Krosno, Brzozów, Sanok) „Joachim”, „Jemiola”

Rejon Kedywu Podokręgu AK Rzeszów krypt. „Świtez”, „Zimorodek”

22 stycznia 1943 Komendant Główny AK powołał nową **strukturę walki bieżącej** - Kierownictwo Dywersji **Kedyw**. Dowództwo Rejonu Kedywu Podokręgu AK Rzeszów objął:

- por. Zenon Sobota „Korczak”, „Świda” V 1943 - VII 1944
- adiutant, pchor. Stanisław Kostka „Dąbrowa” XII 1943 - VIII 1944

Szef Rejonu Kedywu por. Zenon Sobota do listopada 1943 podlegał bezpośrednio komendantowi Okręgu Kedywu AK Kraków krypt. „Grzmot”, „Młot” płk. Stefanowi Tarnawskiemu „Jarema”. Obaj wywodzili się z TOW – Tajna Organizacja Wojskowa. Wiosną 1943 „Świtez” dysponowała 829 ludźmi w siedmiu ośrodkach rejonowych:

- Ośrodek Kedywu Rzeszów „Aldona”
- Ośrodek Kedywu Przemyśl-Jarosław „Leon”
- Ośrodek Kedywu Łańcut-Przeworsk „Kiejstut”
- Ośrodek Kedywu Mielec „Mleko”
- Ośrodek Kedywu Sanok „Wiesław”
- Ośrodek Kedywu Jasło-Krosno „Olgierd”
- Ośrodek Kedywu Gorlice „Edward”

Jesienią 1943 ośrodki Kedywu podporządkowane zostały strukturze terenowej AK - inspektorom rejonowym i obwodom, a ich szefowie stali się oficerami dywersji w sztabach inspektoratów i obwodów. Odtąd por. Sobota trafił pod rozkazy płk. Kazimierza Putka „Zwrotny”, komendanta podokręgu i objął stanowisko oficera dywersji. Do jego obowiązków należała koordynacja oraz kontrola akcji specjalnych podejmowanych przez inspektoraty i obwody. http://www.kedyw.info/wiki/Stanis%C5%82aw_D%C4%85browa-Kostka

3. INSPEKTORAT AK RZESZÓW (Rzeszów, Kolbuszowa, Dębica) krypt. „Rteć”, „Rzemiosło”

Inspektorat AK Rzeszów obejmował swym zasięgiem powiat Dębica przynależny w II RP do województwa krakowskiego oraz powiaty Rzeszów i Kolbuszowa do województwa lwowskiego.

Inspektorzy Inspektoratu AK Rzeszów

- mjr. Władysław Bartosik „Broda”	1939 - 26 IV 1940
- mjr. Stanisław Ruśkiewicz „Florian”	V 1940 - 25 III 1941
- mjr. Łukasz Ciepliński „Antek”, „Pług”, „Apk”	IV 1941 - II 1945
- mjr. Adam Lazarowicz „Klamra”	II 1945

W sierpniu 1942 inspektor rzeszowski zaproponował przygotowanie sztandaru bojowego dla Inspektoratu AK Rzeszów. Ogłoszono konkurs na projekt, zwycięzcą został pchor. Zdzisław Krygowski „Wigor”. Sztandar został wykonany a jesienią 1943 poświęcony przez ks. Ludwika Niemczyckiego „Pasterz” w podrzeszowskiej Drabiniance. Była to bezprecedensowa inicjatywa w dziejach całej Armii Krajowej.

Zgodnie z planem odtwarzania sił zbrojnych, Inspektorat Rzeszów wraz z Inspektoratem Przemyśl, reaktywował 24 Dywizję Piechoty AK „Rzeszowska”. Dowództwo Dywizji objął płk. Kazimierz Putek „Zwrotny” komendant Podokręgu AK Rzeszów. W ramach 24 DP AK w Inspektoracie AK Rzeszów formowano 17 Pułk Piechoty oraz 5 Pułk Strzelców Konnych.

Inspektorat AK Rzeszów dysponował 15.094 żołnierzami. Podczas akcji „Burza” wydzielone oddziały inspektoratu rzeszowskiego uzyskały miano Grupy Operacyjnej 24 Dywizji Piechoty AK. Jej dowództwo objął kpt. Ciepliński „Antek”, który łącznie w trzech obwodach dysponował 3.306 żołnierzami. Stanowiło to połowę wszystkich zaangażowanych w „Burzy” żołnierzy podokręgu.

• Ośrodek Kedywu „Aldona”

Szef Ośrodka a równocześnie Officer dywersji w sztabie Inspektoratu

- por. Józef Lutak „Orzeł”, „Sokół”	
- por. Władysław Miciek „Mazepa”	1 XI 1943 - V 1944
- kpt. Józef Lutak „Dyzma”, „Sokół”	V 1944 - VIII 1944
- ppor. Wiktor Błażewski „Orlik”	

W grudniu 1943 w Inspektoracie AK Rzeszów stan Kedywu wynosił 183 żołnierzy zorganizowanych w 6 oddziałach. Ponadto inspektorat miał do dyspozycji:

- 13 patroli dywersyjnych w Obwodzie AK Rzeszów, 184 żołnierzy
- 17 małych zespołów w Obwodzie AK Kolbuszowa, 74 żołnierzy
- 14 patroli dywersyjnych w Obwodzie Dębica, 182 żołnierzy

Łącznie 50 oddziałów dywersji „bojówek” dawało inspektoratowi 623 żołnierzy uzbrojonych i zaprawionych w akcjach.

3.1. Obwód AK Rzeszów „Rozbratel”

Komendanci :

- ppor. Jan Tondera „Janek”	1939
- por. Edward Brydak „Andrzej”	XII 1939 - V 1940
- por. Łukasz Ciepłiński „Antek”	V 1940 - VIII 1941
- por. Edward Brydak „Bór”, „Korab”	IX 1941 - III 1944
- kpt. Władysław Składzień „Twardy”	III 1944 - X 1944
- por. Mieczysław Kawalec „Żbik”	XI 1944 - 1945
- kpt. Józef Rządcki „Boryna”	II 1945 - IV 1945
- por. Mieczysław Kawalec „Żbik” od IV 1945

Oficerowie dywersji:

- ppor. Zygmunt Patryn „Słowik”	1943 - 7 V 1944
- ppor. Aleksander Gruba „Sęp”	VI 1944 - X 1944

Placówki Obwodu AK Rzeszów:

Podobwód I:

- Placówka Rzeszów (Boguchwała) „Brzoza”
- Placówka Słocina „Sosna”
- Placówka Trzciana (Świlcza) „Świerk”
- Placówka Głogów” „Grusza”, „Grab”
- Placówka Jasionka „Jabłoń”
- Placówka Czudec „Czereśnia”
- Placówka Strzyżów „34”

Podobwód II Rzeszów-Południe „40”, kpt. Józef Maciołek „Żuraw”

- Placówka Tyczyn „Topola”
- Placówka Błazowa „Buk”
- Placówka Dynów „Damian”
- Placówka Niebylec „50”
- Placówka Hyżne (Jawornik) „Jaśmin”, „Jesion”.

Obwód AK Rzeszów dysponował 8.086 żołnierzami; do akcji „Burza” wystawił 1.668 żołnierzy w pięciu zgrupowaniach:

Zgrupowanie I, kpt. Józef Maciołek, akcje w rejonie Dynowa, Błazowej, Hyżnego Tyczyna. W sumie od 3 lipca do końca „Burzy” oddziały Zgrupowania I stoczyły 30 walk Niemcami zadając im znaczące straty i zdobywając wiele sprzętu i uzbrojenia.

Zgrupowanie II, kpt. Mieczysław Chendyński, przewidziano do działań na prawym brzegu Wisłoka między Łącutem a Słociną. Zgrupowanie rozpoczęło „Burzę” już 26 lipca, kiedy grupa por. Tadeusza Gliwy „Bacy” zaatakowała oddziały niemieckie na drodze Łącut-Rzeszów. 30 lipca opanowali Słocinę, nawiązali kontakty oraz podjęli współdziałanie wojskami sowieckimi.

Zgrupowanie III, ppor. Józef Rzepka „Rekin” i ppor. Tadeusz Lis „Uklei” wyznaczono do dywersji w północno-zachodniej części obwodu. Teren działań zamykał się w trójkącie miejscowości: Świlcza, Głogów, Bratkowice. 26 lipca pomiędzy Rudną a Świlczą zniszczono oba tory kolejowe na odcinku ok. 100 m. Na szosie Rzeszów-Dębica umieszczono kolce do uszkodzenia kół samochodów. Niemcy broniąc ważnej trasy zmusili oddziały do wycofania się. 3 sierpnia stoczono ostatnią bitwę w rejonie Bratkowic, nawiązano kontakt z wojskami sowieckimi.

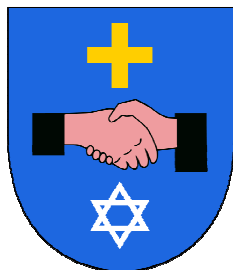
ARMIA KRAJOWA PODOKRĘG RZESZÓW

Zgrupowanie IV, od 26 lipca atakowało niemieckie trasy komunikacyjne pomiędzy Zgłobniem, Niechobrzem, Strzyżowem, Lutczą, Godową. 29 lipca pluton dywersyjny pchor. Stanisława Mikulskiego „Żmii” i pluton ppor. Alojzego Markowicza „Myśliwy” zajęły mosty na Wisłoku i Czudcu. 1 sierpnia żołnierze grupy por. Frydla wkroczyli do opuszczonego przez Niemców Strzyżewa. Tego dnia nawiązano kontakt z dowódcą oddziału sowieckiego.

Zgrupowanie V. Celem Zgrupowania V było miasto Rzeszów - zadać Niemcom jak największe straty, a jednocześnie chronić strategiczne obiekty miasta oraz osłaniać rozlokowane w Rzeszowie dowództwa różnych szczebli AK. Niestety do Rzeszowa dotarły duże jednostki frontowe Wehrmachtu i Niemcy postanowili nie oddawać miasta bez walki. Walki o miasto trwały cztery dni. 29 lipca Zgrupowanie V zostało wzmocnione przez trzy plutony dywersyjne AK ppor. Aleksandra Gruba „Sęp”. Okazały się one bardzo przydatne podczas walk w mieście. Pozwoliły zlikwidować w kolejnych wypadach nocnych kilka stanowisk nieprzyjaciela oraz rozbroić wielu żołnierzy niemieckich. Nocą z 31 lipca na sierpnia brawurowy atak patrolu dywersyjnego, którym dowodził kpr. pchor. Stanisław Panek „Gil”, rozbiło stanowisko niemieckiej baterii przy ul. Sienkiewicza. Siedziba dowództwa Grupy Operacyjnej 24 Dywizji Piechoty AK, jak również Komendy Podokręgu AK Rzeszów płk. Putka, znajdowały się okresowo pomiędzy liniami obronnymi wojsk niemieckich jak również pod ogniem sowieckiej artylerii.

W dniu 2 sierpnia Rzeszów został opanowany przez wojska sowieckie. Bardzo szybko, zanim wkroczyły oddziały sowieckie, pojawiły się na ulicach Rzeszowa patrole AK. Od wczesnego ranka 2 sierpnia drużyna AK z plutonem WSOP ppor. Jałowieckiego ochraniała fabrykę PZL. Patrol dyspozycyjny sapersko-pionierski inspektoratu rzeszowskiego pracował przy usuwaniu niewypałów i pomagał Sowietom w budowie mostu na Wisłoku.

3.2. Obwód AK Kolbuszowa „Kefir”

Komendanci Obwodu:

- ppor. Edward Bawół „Wisł”	1940 - wiosna 1941
- kpt. Stanisław Chomicz „Wisznia”	wiosna 1941 - 1942
- kpt. Józef Rządcki „Konar”, „Boryna”	2 VII 1942 - II 1945
- ppor. Romuald Heilman „Piotr”	II 1945 -

Oficerowie dywersji:

- chor. N.N. „Jan”	1943
- ppor. Romuald Heilman „Piotr”	1943 -1944

Placówki Obwodu AK Kolbuszowa:

- Placówka Kolbuszowa Dolna „Dolina”
- Placówka Kolbuszowa Górna „Korba”, „Góra”
- Placówka Majdan Królewski „Magnus”
- Placówka Raniżów „Robuś”
- Placówka Sokołów-Górno „Sosna I”
- Placówka Sokołów-Nienadówka „Sosna II”
- BCh (obejmowała plutony scalone z BCh) „Pochodnia”

Obwód AK Kolbuszowa dysponował 1.635 żołnierzami. Siłami obwodu kolbuszowskiego, wydzielonymi do akcji „Burza”, a stanowiącymi północną część Grupy Operacyjnej 24 DP AK, dowodził kpt. Józef Rządcki „Konar”. Podlegały mu ;

- grupa kpt. Ludomira Frąckiewicza „Rożana”
- grupa por. Czesława Cieślaka „Agawy”.

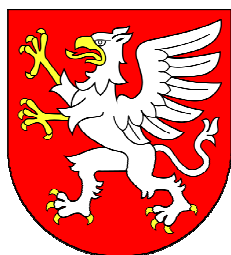

ARMIA KRAJOWA PODOKRĘG RZESZÓW

Łącznie w akcji „Burza” walczyło 8 oficerów, 7 podoficerów i 365 żołnierzy. W obliczu znacznych sił nieprzyjaciela odstępiono od planu ataku na niemieckie obozy szkoleniowe w Górnej, to jest *Lager Massie*, *Lager Nord* i *Lager Süd*.

Specjalny wydzielony oddział dywersyjny o kryptonimie „Huragan” otrzymał zadanie prowadzenia rozpoznania i walki w samej Kolbuszowej. Miejscem stacjonowania „Huraganu” był folwark Jerzego Marii hr. Tyszkiewicza „Kazimierza”. Oddziały kpt. Rządckiego stoczyły szereg potyczek, w których Niemcy używali nawet broni pancерnej. 28 lipca wieczorem pluton ppor. Heilmana „Piotra” zniszczył na szosie Kolbuszowa-Sokołów pojazd opancerzony i samochód ciężarowy. Tego samego dnia oddziały niemieckie straciły kontrolę nad Kolbuszową opanowaną przez patrole AK. 28 lipca doszło w rejonie Widełki do pierwszego kontaktu z oddziałami sowieckimi. 29 i 30 lipca wykonano wspólne akowsko-sowieckie akcje przeciwko Niemcom. Zdobyte przez żołnierzy AK dwa samochody pancерne zostały oddane Sowiетom. Nocą 29/30 lipca czołgi sowieckie dojechały do opanowanej już przez AK Kolbuszowej. W kolejnej nocy 30/31 lipca Sowietci rozbili drużynę AK, która pilnowała zdobytych na Niemcach broni i innego sprzętu wojskowego.

3.3. Obwód AK Dębica „Dziekania”, „Deser”

Komendanci:

- ppor. Artur Towarnicki „Tur”	1939 - IV 1940
- kpt. Zygmunt Stanisław Leyko „Dąbrowski”	IV 1940 - V 1940
- chor. Antoni Cwen „Maszynowski”, „Ryś”	IV 1940 - V 1940
- kpt. Adam Lazarowicz „Jadzik”, „Grot”	XII 1940 - V 1944
- kpt. Ludwik Marszałek „Wilk”, „Zbroja”	VI 1944 - VIII 1944
- por. Mieczysław Stachowski „Sęp”, „Maciej”	VIII 1944 - IX 1944
- ppor. Józef Naróg „Strzała”, „Ostroga”	jesień 1944
- ppor. Karol Stachak „Róża”	zima 1944/1945

Oficerowie dywersji:

- kpt. Ludomir Frąckiewicz „Rożan	1942 - VII 1943
- por. Józef Lutak „Dyzma”, „Sokół”	VII 1943 - III 1944
- ppor. Jerzy Woś „Farys”	

Placówki Obwođu AK Dębica:

Podobwód AK Dębica

- Placówka Brzeziny „Bomba”
- Placówka Dębica „Działo”
- Placówka Łączki Kucharskie „Ławka”, „Ładunek”

Podobwód AK Pilzno „Płoza”

- Placówka Korzeniów „Kartacz”
- Placówka Pilzno „Pocisk”, „Piwonia”
- Placówka Zassów „Zapalnik”, „Zawilec”

Podobwód AK Śędziszów

- Placówka Śędziszów I „Sława”
- Placówka Śędziszów II „Strzała”
- Placówka Ropczyce I „Rakieta”
- Placówka Ropczyce II „Ropa”

Obwód AK Dębica dysponował 5.373 żołnierzami. Do akcji „Burza” wystawił trzy zgrupowania, które wraz z oddziałami odwodowymi i dyspozycyjnymi liczyło łącznie 1.258 żołnierzy. Całością sił - to jest odtwarzanym 5 Pułkiem Strzelców Konnych AK dowodził kpt. Adam Lazarowicz, który przebywał przy Zgrupowaniu II. Akcja „Burza” w obwodzie dębickim trwała wyjątkowo długo od 28 lipca do 12 września, czyli aż 47 dni.

ARMIA KRAJOWA PODOKRĘG RZESZÓW

Zgrupowanie I (235 żołnierzy) por. Mieczysława Stachowskiego „Sępa”. 2 sierpnia por. Stachowski podzielił Zgrupowanie na trzy grupy, a w następnych dniach doszło do kontaktu i ograniczonej współpracy bojowej z formacjami sowieckimi. Tymczasem 8 sierpnia linia frontu przecięła teren, na którym operowały grupy bojowe Zgrupowania. 23 sierpnia kpt. Lazarowicz nakazał rozwiązanie Zgrupowania I.

Zgrupowanie II (465 żołnierzy) kpt. Romana Kani „Rygla”. Zgrupowanie II wspólnie z plutonami dywersyjnymi przeprowadziło szereg akcji zaczepnych, atakowało mniejsze siły nieprzyjaciela, rozbrajało posterunki policji i żandarmerii. W nocy 30/31 wysadzono tory kolejowe w Głowaczowej, zniszczyli samochody niemieckie na drodze Dębica - Wielopole atakowali dwukrotnie niemiecką kolumnę samochodową w Podgrodziu. 22 sierpnia na skutek zatrzymania frontu, Zgrupowanie znalazło się w okrążeniu będąc przez kilka dni pod ogniem artylerii niemieckiej i sowieckiej. Po bitwie pod Kałużówką kpt. Lazarowicz rozkazał ewakuować Zgrupowanie. Niestety nie udało się przejść linii frontu, m.in. problem z transportem rannych. Zgrupowanie podjęło marsz w kierunku zachodnim i w rejonie Gołęczyny nastąpiło częściowe rozformowanie.

Zgrupowanie III (330 żołnierzy) ppor. Edmunda Mateckiego „Lisa”, rejon działań obejmował placówki Pilzno i Zassów. Przez ten teren przebiegały ważne drogi oraz linia kolejowa. Zgrupowanie skoncentrowane w lasach Gołęczyny, rozpoczęło wzmożoną akcję dywersyjną 28 lipca. Zgrupowanie III wykonało wiele drobnych akcji dywersyjnych w Dobrkowie, Goręczynie, Gorzejowej, Grabówce, Strzegonicach. Przewaga militarna frontowych sił nieprzyjaciela wymusiła na ppor. Mateckim w dniach 18 i 19 sierpnia znaczną redukcję żołnierzy, zwolnił 200 akowców, a 22 sierpnia kpt. Lazarowicz nakazał rozwiązać Zgrupowanie.

W dniach od 30 sierpnia do 12 września walczyła już tylko jedna kompania z III Zgrupowania w sile ok. 60 ludzi, okrążona przez Niemców w lasach koło Gumnisk. 12 września zgrupowanie uniknęło dużej niemieckiej obławy i tego samego dnia zostało rozwiązane przez kpt. Lazarowicza.

Bibliografia:

1. Grzegorz Ostasz, *Podziemna Armia Podokrąg AK Rzeszów*, Muzeum Okręgowe w Rzeszowie, LIBRA 2010
2. Andrzej Zagórski, *Inspektorat AK Rzeszów*, wyd. UJ. Kraków 1973

4. INSPEKTORAT AK PRZEMYŚL (Przemyśl, Jarosław, Przeworsk, Łańcut) krypt. „Paweł”, „Płotka”, „Park”

Inspektorat AK Przemyśl obejmował swym zasięgiem cztery powiaty województwa lwowskiego: Przemyśl, Jarosław, Przeworsk i Łańcut. Obwód AK Lubartów wchodził w skład Inspektoratu Północno-Zachodniego z siedzibą w Rawie Ruskiej Okręgu AK Lwów.

Inspektorzy Inspektoratu AK Przemyśl

- por. Bronisław Wochanka „Ludwik”	1939 - 1940
- kpt. Wincenty Stefan Rutkowski „Żwan”, „Kujawa”	1940 - VIII 1943
- kpt. Teofil Banach „Skrzydłowski”, „Bogusz”	VIII 1943 - IV 1944
- kpt. Jan Bronisław Toth „Twardy”	IV 1944 - VI 1944
- kpt. Antoni Dębski „Radwan”	VI 1944 - XII 1944
- kpt. Józef Maciołek „Żuraw”	1944 - 1945

Zgodnie z planem odtwarzania sił zbrojnych, Inspektorat Przemyśl wraz z Inspektoratem Rzeszów reaktywował 24 Dywizję Piechoty AK. Dowództwo Dywizji objął płk. Kazimierz Putek „Zwrotny”, komendant Podokręgu AK Rzeszów. Inspektorat AK Przemyśl dysponował 15.000 żołnierzy i w ramach 24 DP AK formował:

- 38 Pułk Piechoty w Obwodzie AK Przemyśl
- 39 Pułk Piechoty: I batalion w Obwodzie AK Jarosław
II batalion w Obwodzie AK Przeworsk
III batalion w Obwodzie AK Łańcut.

• Ośrodek Kedywu „Leon”

Szef Ośrodka a równocześnie Oficer dywersji w sztabie Inspektoratu

- N.N. „Konrad”
- ppor. Zbigniew Zawila „Żbik” od XI 1943

W czerwcu 1943 siatka Kedywu w Inspektoracie liczyła 135 żołnierzy. W grudniu 1943 przystąpiono do powiększania szeregów oddziałów dywersyjnych. W 1943 r. oddział Kedywu „Leon” przeprowadził wiele akcji dywersyjnych m.in.: uderzono na posterunki policji ukraińskiej w Medyce i Przemyślu, spalono niemiecką fabrykę „Asfalt” i fabrykę „Wozów”. 23 września 1943 Kazimierz Cerkowniak „Szczęsny” i Jan Słysz „Jodła” ubrani w mundury gestapo odbili z przemyskiego szpitala aresztowanego Antoniego Żmurę „Karolka”. Antoni Żmura, mundurowy funkcjonariusz niemieckiej policji, pilotował z Przemyśla do Jasła w wagonie „Nur für Deutsche” bohaterów „Akcji Pensjonat” – „Borutę”, „Dąbrowę” i „Żbika”.

24 kwietnia 1944 w ramach odtwarzania sił zbrojnych sformowano zgrupowanie partyzanckie „Prokop” dowódca kpt. Ernest Wodecki „Kurczak”. Zgrupowanie liczyło 160-200 żołnierzy i składało się z 4-ech plutonów dywersyjnych z 4-ech Obwodów Inspektoratu. Zgrupowanie zostało skoncentrowane w lasach koło Leżajska. Wkrótce na bazie zgrupowania „Prokop” powstały dwie kompanie „Puchacz” i „Włodzimierz” oraz załóżek trzeciej „Miecz”. Zgrupowanie skupiło się w akcjach odwetowych wobec UPA. 15 lipca po przejściu na lewy brzeg Sanu, zgrupowanie zostało rozwiązane, a plutony odesłane do macierzystych obwodów.

4.1. Obwód AK Przemyśl „Przepiórka”, „Polana”, „Piskorz”

Komendanci :

- chor. Teofil Dołhan „Wujko”, „Wujek” 16 XII 1939 - 28 V 1940
- por. Adam Winogrodzki „Jerzy” V 1940 - X 1940
- por. Feliks Pikulski „Sęp”, „Przepiórka” 15 X - 28 XII 1940
- por. Emil Czerny „Wacław”, „Zbychośław” 1 I 1941 - 3 IX 1942
- kpt. Jan Gołdasz „Szczyt” IX 1942 - 26 VI 1943
- kpt. Henryk Puziewicz „Batura” VII 1943 - 18 III 1944
- ppor. Zbigniew Zawila „Żbik” 1 IV 1944 - 3 IX 1944
- ppor. Julian Rudak „Slogan” IX 1944 - II 1945
- kpt. Władysław Koba „Rak”, „Żyła”, „Tor” II 1945

Oficerowie dywersji:

- ppor. Zbigniew Zawila „Żbik” do listopada 1943
- por. Rudolf Mielniczek „Gniewosz”
- pchor. Stanisław Kostka „Dąbrowa”, „Dzierżyński” 1944 - 1945

Placówki Obwodu AK Przemyśl:

- nr. 1 Przemyśl-Zasanie „Paula”
- nr. 2 Żurawica „Zofia”
- nr. 3 Wacławice „Wacław”, „Walentyna”
- nr. 4 Krzywca „Klara”
- nr. 5 Dubiecko „Danuta”
- nr. 6 Bircza „Barbara”
- nr. 7 Medyka „Maria”
- nr. 8 Chyrów „Czesława”.

Obwód AK Przemyśl dysponował 1.200 żołnierzami. 24 lipca 1944 komendant Obwodu por. Zbigniew Zawila „Żbik” wydał rozkaz rozpoczęcia operacji „Burza” w Obwodzie AK Przemyśl. 25 lipca po niewielkich starciach z Niemcami opanowano Przemyśl zajmując wszystkie ustalone obiekty miasta i rozpoczynając akcje dywersyjno - bojowe, głównie w lewobrzeżnej części miasta - Zasanie. Uratowano większość obiektów, choć były już przez Niemców zaminowane. Nie udało się do końca uratować mostu kolejowego i drogowego na Sanie oraz elektrowni.

Ograniczone działania podjęto również poza Przemyślem. Łącznie podczas operacji „Burza” w Obwodzie AK Przemyśl wykolejono 2 pociągi, zniszczono 2 lokomotywy i 27 wagonów, uszkodzono 3 czołgi „Tygrys” i PzKpfw IV.

Sowieckie oddziały pancerne wkroczyły do Przemyśla 27 lipca 1944. Miasto znowu, tak jak we wrześniu 1939, zostało podzielone. W jego prawobrzeżnej części (Starówce) władzę objęli Sowieci, a na lewej części (Zasaniu) porządku i bezpieczeństwa strzegła polska Straż Obywatelska. Od wkroczenia Sowieców w Przemyślu utrzymywał się stan niepewności, co do przynależności państwowej miasta. W pewnym momencie w mieście pojawiły się nawet czerwone flagi z sierpem i młotem.

ARMIA KRAJOWA PODOKRĘG RZESZÓW

4.2. Obwód AK Jarosław „Jawor”, „Jedlina”, „Jesiotr”

Komendanci:

- kpt. Jan Gołdasz „Szczyt”, „Janusz” XI 1939 - III 1940
- kpt. Wincenty Stefan Rutkowski „Kujawa” III 1940 - XII 1940
- kpt. Ernest Wodecki „Kurczek”, „Jan”, „Szpak” I 1941 - III 1943
- kpt. Wojciech Szczepański „Julian”, „Bartosz” IV 1943 - 1945

Oficerowie dywersji:

- por. Władysław Koba „Rak”
- ppor. [Zbigniew Cerkowniak „Boruta”](#) X 1940 - II 1943
(pod nazwiskiem Michał Bogdański „Mściciel”)
- ppor. Julian Rudak „Slogan”

Załączkiem akowskiej dywersji był zespół, a potem pluton specjalny por. Władysława Koba „Rak” uformowany jeszcze jesienią 1940. Pluton dywersyjny wykonał szereg akcji specjalnych, a w marcu 1942 rozpoczął stałą współpracę z siatką dywersyjną Związku Odwetu kierowaną przez „Borutę”.

Placówki Obwodu AK Jarosław:

- nr. 1 Jarosław-miasto, dca. Jan Cwynar „Jedynak” i Kazimierz Nowak „Wiatr”
- nr. 2 Munina
- nr. 3 Pawłosiów
- nr. 4 Pełkinie
- nr. 5 Szówsko (Zasanie)
- nr. 6 Radymno
- nr. 7 Chłopice-Rokietnica-Kaszyce
- nr. 8 Pruchnik
- nr. 9 Bystrowice
- nr.10 Zarzecze
- nr.11 Lubaczów.

Obwód AK Jarosław dysponował 2.600 żołnierzami. Stan broni pozwalał na wystawienie do operacji „Burza” ok. 350-400 żołnierzy, podczas gdy całe siły Obwodu wynosiły ok. 2.600 ludzi. W ramach „Burzy” żołnierze I batalionu 39 pp AK pobili Niemców pod Pruchnikiem i w rejonie Kańczugi oraz uczestniczyli w walkach o Jarosław i Radymno. 25 lipca w drugim rejonie bojowym, w okolicach Pruchnika, doszło do wyjątkowej współpracy bojowej AK i lotnictwa amerykańskiego. Myśliwce P-51 „Mustang”, które osłaniały amerykański nalot na lotnisko w Chorzelowie k. Mielca, zaatakowały formację niemieckich Ju-87. W rezultacie nad Sanem strącono aż 11 niemieckich „sztukasów”.

Rankiem 27 lipca żołnierze AK z jarosławskiego Obwodu AK obsadzili najważniejsze obiekty w już opuszczonym przez Niemców Jarosławiu.

4.3. Obwód AK Przeworsk „Prypeć”, „Powała”, „Pstrąg”

Komendanci Obwodu:

- kpt. Henryk Puziewicz „Batura” 1940 - 1942
- ppor. Ignacy Puchała „Topola” do 31 VII 1942
- kpt. Teofil Banach „Bogusz”, „Skrzydłowski” VIII 1942 - VII 1943
- kpt. Jan Wisz „Grom” VIII 1943 - II 1945

Oficer dywersji:

- kpr. pchor. Jan Balawender "Puchacz"

Placówki Obwodu AK Przeworsk:

- Przeworsk-miasto "Paweł"
- Przeworsk-wieś "Roman"
- Manasterz „Marek”
- Markowa „Marian”
- Kańczuga „Kazimierz”
- Tryńcza „Tadeusz”
- Urzejowice „Urban” do 1942
- Gniewczyna „Grzegorz” do 1942

Obwód AK Przeworsk dysponował 3.800 żołnierzami. Akcja „Burza,” w Obwodzie rozpoczęła się 25 lipca. Jako pierwszy do akcji przystąpił pluton dywersyjny pchor. Jana Balawendra „Puchacz”, który wymaszerował w stronę Kańczugi. Zgodnie z założeniami planu „Burza” Kańczuga, jako węzeł drogowy miała być opanowana przez odtworzone na bazie Obwodu AK Przeworsk oddziały II batalionu 39 pułku piechoty AK. Do Kańczugi ruszyły też i inne oddziały. Wobec zdecydowanej przewagi frontowej oddziałów niemieckich dowódca kpt. Jan Wisz „Grom” odwołał plan zdobywania Kańczugi i wycofanie już skoncentrowanych oddziałów. Poleciał kontynuować akcję „Burza” w wersji ograniczonej, skupiając się głównie na ochronie ludności cywilnej i zabezpieczeniu zakładów przemysłowych, urzędzeń telekomunikacyjnych i obiektów użyteczności publicznej. 28 lipca 1944 II batalion 39 pp AK umundurowany z opaskami biało-czerwonymi i z pełnym uzbrojeniem pomaszerował do Kańczugi zajętej już przez wojska sowieckie. Podjęte negocjacje kpt. Wisz „Grom” z sowieckim dowódcą nie przyniosły rezultatu. Sowietci żądali rozbrojenia. 29 lipca kpt. Wisz wydał rozkaz tymczasowej demobilizacji wszystkich żołnierzy i rozformowania oddziałów.

4.4. Obwód AK Łańcut „Łucjan”, „Łabędź”, Łukasz”, „Łosoś”

Komendanci Obwodu:

- kpt. Henryk Puziewicz „Batura”, „Niedźwiedź” XI 1939 - VII 1943
- kpt. Ernest Wodecki „Szpak” VIII 1943 - V 1944
- rtm. Tadeusz Wawrzekiewicz „Baca” V 1944 - 23 VIII 1944
- por. Sławomir Holoubek „Okon”, „Rawicz” 23 IX - XI 1944
- kpt. Henryk Decowski „Mars” XI 1944 - II 1945

Oficerowie dywersji ośrodka „Kiejstut”:

- por. Emil Kübler „Wróg”
- por. Józef Puchała „Lis”
- por. Zdzisław Malzak „Raf”
- por. Tadeusz Broda „Wilczur”
- por. Czesław Szurmiak „Burza”
- por. Emil Pudło „Łukasz”

Placówki Obwodu AK Łańcut:

- nr. 1 Łańcut-miasto
- nr. 2 Leżajsk
- nr. 3 Czarna
- nr. 4 Giedlarowa

ARMIA KRAJOWA PODOKRĘG RZESZÓW

- nr. 5 Grodzisko
- nr. 6 Kosina
- nr. 7 Łączut-wieś
- nr. 8 Wola Zarczycka
- nr. 9 Rakszawa (Żołyńca)
- nr. 10 Kuryłówka-Zasanie .

Łączucki Obwód AK liczył 7.400 żołnierzy. Do „Burzy” przygotowano oddział w sile 231 żołnierzy, jako III batalion 39 pp AK pod dowództwem rtm. Tadeusza Strugarskiego „Prokop”. Jego podstawę stanowiły zespoły wcześniej już zaprawione w walkach w ramach zgrupowania partyzanckiego „Prokop”. Wyznaczone do „Burzy” siły AK zostały skoncentrowane na linii Leżajsk-Łączut. Poszczególne plutony atakowały maruderów niemieckich. Pod Kosiną i Głuchowem walczyli wspólnie z oddziałami sowieckimi. Dokonano też sabotażu na trakcjach kolejowych i na stacji w Łączucie. 29 lipca wieczorem w Łączucie pojawili się zwiadowcy wojsk sowieckich.

Bibliografia

1. Grzegorz Ostasz, *Podziemna Armia Podokręg AK Rzeszów*, Muzeum Okręgowe w Rzeszowie, LIBRA 2010
2. Andrzej Zagórski, *Obwód AK Przeworsk*, „600 lat Fakty i komentarze, nr.17, 1993
3. *Ruch oporu w Przemyślu*: wojnawp.republika.pl/opor/op2.html

Krzyż Armii Krajowej wprowadzony 1 sierpnia 1966 przez generała Tadeusza Bora-Komorowskiego dla upamiętnienia wysiłków żołnierzy Polski Podziemnej 1939-1945

5. INSPEKTORAT AK MIELEC (Mielec, Tarnobrzeg, Nisko)

krypt. „Nowela”, „Wrzesień”

Inspektorat AK Mielec obejmował swym zasięgiem powiat Mielec przynależny w II RP do województwa krakowskiego oraz powiat Tarnobrzeg i Nisko do województwa lwowskiego. Obwód AK Sandomierz wchodził w skład Inspektoratu AK Sandomierz Okręgu AK Radom-Kielce. Obwód AK Kolbuszowa w lipcu 1942 został wyłączony z Inspektoratu Mielec i przeszedł do Inspektoratu AK Rzeszów.

Inspektorzy Inspektoratu AK Mielec

- mjr. Walerian Tumanowicz „Jagra”	1940 - 25 II 1944
- mjr. Stefan Łuczyński „Karp”, „Boryna”	25 II 1944 - 24 III 1944
- mjr. Feliks Gross „Stef” (p.o.)	III 1944 - V 1944
- mjr. Tadeusz Zieliński “Obuch”, “Liliput”	VI 1944 - XI 1944
- mjr. Stanisław Chomicz „Malina”	XI 1944 - II 1945
- kpt. Adam Długosz „Dębina”	I 1945
- ppor. Józef Rzepka „Znicz” (p.o.)	
- mjr. Ludwik Marszałek „Zbroja”, „Sierpień”	od II 1945

Na przełomie 1943/44 inspektorat mielecki został poddany specjalnej kontroli ze strony komendy Okręgu AK Kraków. Ze względu na zakres nadużyć, które ujawniono podczas zarządzanej przez komendę Okręgu Kraków inspekcji i śledztwa, doszło do skazania kilku oficerów AK z Obwodu Mielec na karę śmierci. Na szczeblu inspektoratu nastąpiły zmiany personalne, ze stanowiska usunięty został mjr. Tumanowicz oraz zastępca kpt. Stanisław Chomicz „Wisznia”. (Grzegorz Ostasz, *Podziemna Armia Podokręg AK Rzeszów*, str. 57).

Jednym z najdotkliwszych ciosów zadanych AK na terenie Okręgu AK Kraków było aresztowanie 24 marca 1944 r. komendanta Okręgu AK Kraków płk. Józefa Spychalskiego „Luty”, szefa sztabu Okręgu mjr. Stefana Sikorskiego „Okoń” oraz Inspektora Inspektoratu AK Mielec Stefana Łuczyńskiego „Karp”. Podczas aresztowań, w trakcie odprawy, w ręce niemieckie dostały się dokumenty archiwalne z Okręgu z wnioskami awansowymi, które po rozszyfrowaniu posłużyły Niemcom, jako materiał do dalszych aresztowań, trwających właściwie aż do lipca 1944 tj. do wejścia Sowieców. (Andrzej Zagórski, *Okręg Kraków Armii Krajowej*)

Zgodnie z planem odtwarzania sił zbrojnych, Inspektorat Mielec miał zmobilizować do akcji „Burza” 3 Pułk Piechoty AK obejmujący trzy bataliony odtwarzane:

- I batalion 3 pp AK przez Obwód AK Mielec
- II batalion 3 pp AK przez Obwód AK Tarnobrzeg
- III batalion 3 pp AK przez Obwód Nisko.

Inspektorat AK Mielec dysponował 6.400 żołnierzami. Akcja „Burza” rozpoczęła się 25 lipca 1944. Zgodnie z planem akowcy pomagali wojskom sowieckim podczas rozpoznania i oczyszczania terenu z drobnych oddziałów wroga, zapewniali przeprawy przez San oraz Wisłę pod Baranowem. Ponadto oddziały AK atakowały cofających się Niemców. Interesujący jest meldunek inspektoratu mieleckiego z dnia 27 lipca do komendanta podokręgu o zdobyciu nieuszkodzonego niemieckiego samolotu bombowego Henkel He-111.

- **Ośrodek Kedywu „Mleko” (w organizacji)**

Szef Ośrodka a równocześnie Oficer dywersji w sztabie Inspektoratu

- por. Stanisław Walicki

- mjr. Feliks Gross „Stef”

XI 1943 - III 1944

- por. Franciszek Stala „Kuwaka”, „Jasica”, „Gruda”

1944

W marcu 1943, aresztowania na terenie Inspektoratu AK Mielec dosięgły sztabów obwodów. Aresztowany został komendant Obwodu AK Tarnobrzeg kpt. Kazimierz Krasoń „Kriszna” oraz kilkudziesięciu żołnierzy i oficerów z Obwodów Mielec i Tarnobrzeg. Groźba dekonspiracji i aresztowań spowodowała akcję uwolnienia aresztowanych z więzienia w Mielcu. Oddział „**Jędrusiów**” pod dowództwem Józefa Wiącka „Sowa” przy współudziale patroli dywersyjnych Jana Mazura „Stalowy” z Obwodu Mielec i Kazimierza Bogacza „Bławat” z Obwodu Tarnobrzeg, w nocy 29/30 marca 1943 odbiło 123 więźniów politycznych, w większości oficerów i żołnierzy AK. Była to jedna z głośniejszych tego typu akcji w Polsce.

„**Jędrusie**” – grupa dywersyjno-bojowa wywodząca się z lokalnej organizacji konspiracyjnej „Odwet” z Tarnobrzega, założonej przez Władysława Jasińskiego „Jędrus”, działającej od wiosny 1941 do końca wojny na ziemi kieleckiej i na Podkarpaciu. W listopadzie 1943 „Jędrusie”, jako zwarta jednostka organizacyjna, podporządkowani zostali dowództwu AK, ale do końca zachowali nazwę i pełną odrębność.

Na jesieni 1943 Inspektor powołał, na bazie jednostek dywersyjnych, w Obwodzie Nisko, oddział partyzancki **OP-33** a dowódcą został Jan Orzeł-Wysocki „Kmicic”, „Stalin”. Na przełomie lutego i marca 1944 już sformowany oddział w sile około czterdziestu ludzi wyruszył w „pole”. Stacjonował i operował w lasach janowskich i ulanowskich, w rejonie Dąbrówki, Ulanowa, Golców, Kochanów, Koni. W kwietniu opanował posterunek policji w Bielinach i wziął udział w ataku na *Liegenschaft* w okolicach Tarnogrodu. Oddział **OP-33** był najsilniejszą zwartą grupą AK w obwodzie nizańskim. W czerwcu 1944 stoczył ciężkie walki na Porytowym Wzgórzu okupione znacznymi stratami.

Obwód AK Mielec przygotował i skierował do akcji swoją partyzantkę pod dowództwem Jana Mazura „Stalowego”. Oddział prowadził ograniczone działania dywersyjne do czerwca 1944, a potem ponownie w lipcu, już podczas akcji „Burza”.

5.1. Obwód AK Mielec „Mleko”, „Fa”

Komendanci :

- rtm. Stanisław Wysocki „Godziemba”, „Korab” 1940 - I 1941

- kpt. Józef Rządcki „Zdun” I 1941 - II 1941

- kpt. Antoni Kogut „Kruszyna”, „Kuna” III 1941 - II 1944

- por. Antoni Bogdan „Kruk” (p.o.) 1 IV 1944 - 4 VI 1944

- rtm. Konstanty Łubieński „Ignacy”, „Marcin” 4 VI 1944 - XI 1944

- Włodzimierz Kossakowski „Jastrząb” 1945

Oficerowie dywersji:

- Kazimierz Gruber „Ludo”

od II 1944

- Leon Kobzdej „Leśnik”

Placówki Obwodu AK Mielec:

Rejon I por. Lucjan Woźniak „Grott-Szczerba”

- Placówka Radomyśl Wielki „Roman”

- Placówka Wadowice „Władysław”

- Placówka Czermin „Cyryl”

Rejon II por. Piotr Pazdro „Rolnik”

- Placówka Borowa „Bolesław”
- Placówka Gawłuszowice „Gedymin”
- Placówka Padew „Paweł”

Rejon III por. Robert Plichta „Eres”

- Placówka Tuszów „Tadeusz”
- Placówka Mielec „Marian”, „Michał”
- Placówka Przecław „Piotr”.

Obwód AK Mielec dysponował 2.800 żołnierzami i odtwarzał I batalion 3 pp AK dowodzony przez rtm. Konstantego Łubieńskiego „Marcina”. I batalion został oparty na czterech oddziałach:

- **Oddział „Hejnał”** por. Piotr Pazdro „Rolnik”. Oddział liczył 150 żołnierzy i miał w swoim składzie trzydziestoosobowy pluton partyzancki Wojciecha Lisa „Lisa”.
- **Oddział „Pobudka”** por. Władysław Kwarciany „Świerszcz”. Oddział liczył 28 żołnierzy i miał w swoim składzie grupę Aleksandra Rusina „Rusola”.
- **Oddział „Zawierucha”** por. Lucjan Woźniak „Grot-Szczerba”. Oddział liczył 41 żołnierzy.
- **Oddział „Kosa”** dowodził Jan Błachowicz „Kropidło”. Oddział liczył 21 ludzi.

Zadania Obwodu mieleckiego w ramach „Burzy”: dywersja na niemieckich szlakach komunikacyjnych, próba opanowania Mielca i lotniska w Chorzelowie, zniszczenie niemieckich magazynów amunicji w lesie Piątkowiec oraz zajęcie poligonu w Bliźnie.

W dniu 6 sierpnia akowski „Hejnał”, wraz z pododdziałami sowieckiej 14 Dywizji Piechoty Gwardii wspomaganą czołgami, wszedł do Mielca. Żołnierze AK zabezpieczali fabrykę samolotów, lotnisko i mieszkania opuszczone przez Niemców.

5.2. Obwód AK Tarnobrzeg „Twaróg”

Komendanci:

- kpt. Adam Pokorny „Kamionka”	1940 - III 1941
- kpt. Kazimierz Krasoń „Kriszna”, „Znicz”	III 1941 - III 1943
- por. Józef Motyka „Śmiały”, „Zajac” (p.o.)	II 1943 - V 1943
- kpt. Stefan Rudnicki „Fuks”, „Tadeusz”	V 1943 - X 1944
- ppor. Józef Rzepka „Znicz”	XI 1944
- kpt. Michał Woźniak „Boruta” (NOW)	XI 1944 - 1945
- ppor. Leszek Popiel „Herbut”, „Sulima”	1945

Oficerowie dywersji:

- por. Kazimierz Bogacz „Bławat”

Placówki Obwodu AK Tarnobrzeg:

- Placówka nr I Tarnobrzeg „Przenica”
- Placówka nr. II Nagnajów „Mąka”
- Placówka nr. III Baranów Sandomierski „Otręby”
- Placówka nr. IV Chmielów „Chleb”
- Placówka nr. V Dęba „Bułka”
- Placówka nr. VI Gorzyce „Grysik”
- Placówka nr. VII Grębów „Makaron”
- Placówka nr. VIII Zbydniów „Piernik”
- Placówka nr. IX Radomyśl „Wisła-San”.

Obwód AK Tarnobrzeg dysponował 2.000 żołnierzami i odtwarzał II batalion 3 pp AK dowodzony przez kpt. Stefana Rudnickiego „Fuks”, który dysponował 31 plutonami liniowymi i dwoma oddziałami partyzanckimi:

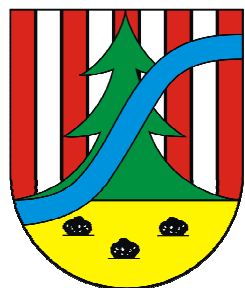
- por. Kazimierza Bogacza „Bławata” w sile 35 żołnierzy
- Mikołaja Turczyna „Tygrysa” w sile 35 żołnierzy.

Do działań zaczepnych w akcji „Burza” przystąpiono 27 lipca. Żołnierze AK por. Bogacza, pomagając Sowiecom, stoczyli bój z Niemcami w rejonie Stale-Ocice oraz potyczki pod Zbydniowem, Nagnajowem, Baranowem. Oddział starał się współpracować z formacjami sowieckimi, które informowano o pozycjach wojsk niemieckich i głównych punktach oporu w Tarnobrzegu. Niestety 6 sierpnia Sowieci podjęli próbę rozbrojenia akowców.

Oddział Mikołaja Turczyna ochraniał ludność cywilną na Zasaniu oraz wziął udział w kilku drobnych potyczkach z Niemcami. Największą operacją na terenie Obwodu AK Tarnobrzeg był atak 29 lipca na stację kolejową w Dębie, ważny węzeł transportu niemieckiego. Uderzeniem, siłami dwóch plutonów z miejscowej Placówki, dowodził por. Jan Bronicki „Komar”.

Działania militarne AK podczas akcji „Burza” zakończyły się w obwodzie tarnobrzesckim 29 lipca. Zadania wynikające z obowiązku ochrony ludności kontynuowano do pierwszych dni sierpnia. 5 sierpnia wojska sowieckie wkroczyły do Tarnobrzega. Wraz z sowietami do miasta wszedł scalony z AK oddział BCh Stanisława Ordyka „Czernika”.

5.3. Obwód AK Nisko „Naleśnik”, „Niwa”

Komendanci Obwodu:

- kpt. Kazimierz Pilat „Zaremba”	1940 - 9 III 1944
- ppor. Ryszard Śliżyński „Skowron”, „Bystry”	III 1944 - 5 IV 1944
- kpt. Bolesław Rudziński „Selim”, „Irka”	5 IV 1944 - VII 1944
- ppor. Antoni Cwen „Ryś”, „Roman”	VII 1944 - X 1944
- kpt. Antoni Kislinger „Korab”, „Krzem”	X 1944 - XI 1944
- kpt. Władysław Kwarciany „Świerszcz”	29 XI 1944 - 1945

Oficerowie dywersji:

- pchor. Stanisław Bełżyński „Kret”	- koniec 1943
- por. Stanisław Sołtys „Wójt”	XII 1943 - III 1944
- pchor. Stanisław Bełżyński „Kret”	III 1944 - 18 V 1944
- Stanisław Krzemiński „Stan” i ppor. Tadeusz Socha „Karol”.	

Placówki Obwodu AK Nisko:

- Placówka Rozwadów „Wilcze Łyko”, „152”
- Placówka Stalowa Wola “ 154”
- Placówka Nisko „ 156”
- Placówka Rudnik „Regina”, „158”
- Placówka Jeżowe „ 160”.

Obwód AK Nisko dysponował 1.600 żołnierzami i odtwarzał III batalion 3 pp AK dowodzony przez chor. Antoni Cwen „Ryś”. Na czas akcji „Burza” Obwód wystawił trzy plutony, jedną drużynę oraz resztki oddziału partyzanckiego **OP-33**. Obwód AK Nisko nie został odpowiednio przygotowany do podjęcia wzmożonej akcji dywersyjnej „Burza”. Na przeszkodzie stanęły niemieckie aresztowania, a także problemy z łącznością. W obliczu „Burzy” nastąpiła zmiana na stanowisku komendanta.

Podległe chor. Cwenowi siły AK zdążyły jednak przed nadejściem frontu wykonać kilka zasadzek na oddziały niemieckie i wesprzeć rozpoznaniem wojska sowieckie. Np. w rejonie Kończyce-Rudnik nad Sanem akowcy zaatakowali wycofujące się oddziały „Ostlegionów”.

ARMIA KRAJOWA PODOKRĘG RZESZÓW

Pluton AK Tadeusza Sochy „Karola” zniszczył gniazda oporu, potem wyparł Niemców i samodzielnie opanował Rudnik. Wraz z Sowietami oddziały AK wyzwoliły Ulanów i Przędzel, zabezpieczono most kolejowy na linii Rozwadów-Rudnik. Nie zrealizowano natomiast planu zabezpieczenia zakładu w Stalowej Woli. Niemcy zdołali wyekspediować trzy transporty kolejowe z urządzeniami i maszynami.

Bibliografia:

1. Grzegorz Ostasz, *Podziemna Armia Podokręg AK Rzeszów*, Muzeum Okręgowe w Rzeszowie, LIBRA 2010
2. Andrzej Zagórski, *Okręg Kraków Armii Krajowej*, [www.kedyw.info/wiki/Andrzej Zagórski](http://www.kedyw.info/wiki/Andrzej_Zagorski).
3. Andrzej Zagórski, *Zapisy z czasu minionego*. Akcje „Pięciu”, „Korso” nr.1, Mielec sierpień 1991, s. 9 (dot. likwidacji Komendy Obwodu AK Mielec - kpt. Antoniego Koguta i towarzyszy)
4. Andrzej Zagórski, *Obwód Armii Krajowej Mielec przed i po „Burzy”*, wyd. Mielec, Studia i materiały z dziejów miasta i regionu. Tom 3, Mielec 1994, str. 225-269.
5. [http://pl.wikipedia.org/wiki/Andrzej_Zagórski](http://pl.wikipedia.org/wiki/Andrzej_Zagorski)
6. Eugeniusz Dąbrowski, *Szlakiem „Jędrusiów”*, wyd. Text Kraków 1992, str. 155-162

Oznaka AK przyznawana za udział w akcji „Burza”

6. INSPEKTORAT AK PODKARPACIE (Jasło, Krosno, Brzozów, Sanok)

krypt. „Joachim”, „Jemiola”

Inspektorat AK Podkarpacie obejmował swym zasięgiem trzy powiaty województwa lwowskiego oraz powiat Jasło z województwa krakowskiego.

Do początku 1942 r. sztab Inspektoratu kwaterował w powiecie Krosno. Po bardzo dotkliwej wyspie, w wyniku której aresztowano 129 osób, 2 zastrzelono w czasie ucieczki, a 43 wywieziono do obozów, od września 1942 do września 1943 kwaterę odtworzonego Inspektoratu przeniesiono do powiatu Jasło. W lipcu 1943 nastąpiła częściowa dekonspiracja sztabu Inspektoratu, co spowodowało ponowne przeniesienie sztabu w okolice Krosna.

Inspektorzy Inspektoratu AK Podkarpacie:

- por. Stanisław Pieńkowski „Strzembosz” 1939 - VII 1940
- mjr. Witold Obidowicz „Orszak” VIII 1940 - II 1942
- mjr. Aleksander Mikuła” „Władysław” wiosna 1942
- mjr. Łukasz Grzywacz-Świtalski „Jodła”, „Mikołaj” IX 1942 – V 1944
- mjr. Wincenty Stefan Rutkowski „Haszysz” VI 1944 - 1945

Celem głównym jednostek terenowych AK było odtwarzanie przedwojennych sił zbrojnych i przygotowanie do powstania zbrojnego w chwili zbliżania się frontu, aby występować w stosunku do Sowietów, jako gospodarz terenu i przedstawiciel Delegatury Rządu na Kraj Polskiego Państwa Podziemnego. W tym celu Inspektorat Podkarpacie zajmował się: zdobywaniem broni, kontrwywiadem, prasą konspiracyjną, tajnym nauczaniem, szkoleniem wojskowym, zrzutami broni, wywiadem, służbą sanitarną, sabotażem gospodarczym utrudniającym głównie wydobywanie i przetwarzanie ropy naftowej.

Zgodnie z planem odtwarzania sił zbrojnych, Inspektorat Podkarpacie reaktywował **22 Dywizję Piechoty Górskiej AK**. Dowództwo Dywizji przypadło mjr. Wincentemu Stefanowi Rutkowskiemu „Haszysz”. Oficerem dywersji w sztabie Dywizji został [por. Zbigniew Cerkowniak „Boruta”](#) i por. Antoni Holik „Gazda”. W ramach 22 DP AK formowano:

- 2 Pułk Strzelców Podhalańskich w Obwodzie AK Sanok
- 5 Pułk Strzelców Podhalańskich w Obwodzie AK Jasło
- 6 Pułk Strzelców Podhalańskich w Obwodach AK Krosno i Brzozów

Łącznie Inspektorat AK Podkarpacie „Joachim” mógł zmobilizować 6.900 ludzi. W akcji „Burza” wzięło udział 1.600 żołnierzy podziemia (Grzegorz Ostasz, Podziemna Armia Podokręg Rzeszów. 2010 r.)

Niezależnie od odtwarzanych i zakonspirowanych jednostek wojskowych na Podkarpaciu działały jednostki sabotażowo-dywersyjne skupione głównie w Tajnej Organizacji Wojskowej oraz „Związku Odwetu” trzonu bojowego Związku Walki Zbrojnej. W ramach porządkowania działalności dywersyjnej, zgodnie z rozkazem 84 gen. Roweckiego z dnia 22 stycznia 1943 na bazie istniejących jednostek dywersyjnych utworzono Komendę Dywersji - Kedyw, a od jesieni 1943 podległą dowództwu AK poszczególnych szczebli struktury terenowej.

• Ośrodek Kedywu „Olgierd”

Szefowie Ośrodka a równocześnie Oficerowie dywersji w sztabie Inspektoratu:

- kpt. Julian Müller „Mierzanowski”, „Alma”, aresztowany 25 VI 1943
- [por. Zbigniew Michał Cerkowniak „Boruta”](#) VIII 1943 - V 1944
- por. Antoni Holik „Pancernik”, „Gazda”

Wiosną 1943 Ośrodek Kedywu „Olgierd”, na użytek walki bieżącej dysponował 307 żołnierzami dywersji. Były to oddziały dywersyjne i patrole bojowe na szczeblu

ARMIA KRAJOWA PODOKRĘG RZESZÓW

komendantów Obwodów. Również obowiązkiem każdej Placówki AK było dysponowanie przynajmniej jednym plutonem dywersyjnym

Zgodnie z drugim rozkazem Komendanta Głównego AK dotyczącym „bieżących akcji bojowych”, Kedyw na Podkarpaciu przeprowadził wiele akcji sabotażowo-dywersyjnych na liniach kolejowych, drogowych, telekomunikacji, w przemyśle, urzędach i magazynach okupanta. Akcje były kierowane przeciwko gestapo, żandarmerii i wszelkiego rodzaju policji oraz kolaborantom konfidentom i zdrajcom. Do największych osiągnięć Kedywu na Podkarpaciu zaliczana jest akcja „Pensjonat” - oswobodzenie 66 członków podziemia konspiracyjnego z więzienia w Jaśle. O randze tej akcji może świadczyć to, że wymieniona została w meldunku nr. 482 gen. Tadeusza Komorowskiego „Lawina”, „Bór” do Naczelnego Wodza w Londynie z dnia 31 sierpnia 1943 r. Znamiennej była również akcja na „Gamrat” – niemieckie magazyny uzbrojenia koło Jasła, przeprowadzona 5 grudnia 1943 przez patrole dywersyjne z Obwodu AK Jasło.

W 1944 akcje miały charakter bardziej dywersyjno-partyzancki. Zgodnie z rozkazem KG AK, szef Inspektoratu Podkarpacie powołał trzy oddziały partyzanckie bazujące na zgrupowaniach sabotażowo-dywersyjnych Kedywu. Były to jednostki wydzielone w dyspozycji Inspektoratu, figurujące na tzw. liście żołądu i działające niezależnie od oddziałów terenowych poszczególnych obwodów AK.

Wydzielone oddziały partyzanckie:

- **OP-11**, dowódca Józef Czuchra „Orski” w składzie 2 plutonów. Oddział powołany w listopadzie 1943 na bazie istniejącej już grupy bojowej NOW - Narodowej Organizacji Wojskowej podporządkowanej AK.
- **OP-15**, dowódca oddziału:
  - ppor. Paczosa „Basza” od marca 1944, koncentracja rejon Łęk Dukielskich.
  - por. [Zbigniew Cerkowniak „Boruta”](#), maj - wrzesień 1944, koncentracja wieś Jodłowa.Oddział powołany w marcu 1944 w składzie jednego plutonu wywodził się z ludzi pochodzących z rejonu Krosna. Był to jednolicie umundurowany i najlepiej uzbrojony w broń, pochodzącą ze zrzutów alianckich samolotów, oddział partyzancki.
- **OP-23**, dowódca mjr. Adam Winogrodzki „Korwin”, dotychczasowy komendant Obwodu Sanok. Oddział powołany w maju 1944 w składzie 2 plutonów. Koncentracja szybowisko Bezmiechowa w Bieszczadach. Oddział wywodził się z ludzi powiatu Sanok i Lesko Obwodu AK Sanok

6.1. Obwód AK Sanok „Serowiec”, „Suchar”

Komendanci:

- kpt. Władysław Romańczyk „Czarny”	XII 1939 - I 1940
- por. Władysław Biegański „Janusz”	I 1940 - IV 1940
- por. Rudolf Ryba „Rudek”, „Kulawy”	VI 1940 - I 1942
- kpt. Adam Winogrodzki „Korwin”, „Ordon”	lato 1943 - IV 1944
- por. Jan Łodziński „Babinicz”, „Andrzej”	V 1944 - V 1945
- por. Władysław Dąbek „Wanda”	

Oficer dywersji:

- st. sierż. Zdzisław Konieczny „Grot”

Placówki Obwodu AK Sanok:

- nr. I Sanok	- nr. VI Lesko
- nr. II Zarszyn	- nr. VII Baligród
- nr. III Bażanówka	- nr. VIII Czarna
- nr. IV Nowotaniec	- nr. IX Mrzygłód
- nr. V Niebieszczyany	- nr. X Zagórz

Na początku 1944 r. Obwód Sanok posiadał 1.500 żołnierzy. Stan ten pozwalał na wystawienie w pierwszym rzucie dwóch batalionów. Niestety uzbrojenia wystarczyło zaledwie na wyposażenie ok. 10% żołnierzy. Obwód Sanok reaktywował 2 Pułk Strzelców Podhalańskich.

W ramach akcji „Burza” Obwód Sanok wystawił w czerwcu 1944 r. zgrupowanie **KN-23 „Południe”** - dowódca kpt. Adam Winogrodzki „Korwin”. Zgrupowanie składało się z:

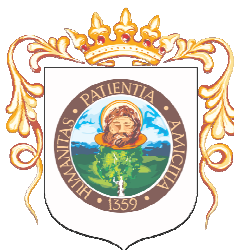
- dwóch plutonów z Obwodu Sanok - OP-23
  - plutonu ppor. W. Rosolskiego „Skalny” z Obwodu Brzozów
- Zgrupowanie zostało wzmocnione oddziałami z rejonu Krosna:
- dwóch plutonów z OP-11 Józefa Czuchry „Orski”
  - plutonu OP-15 por. Zbigniewa Cerkowniaka „Boruta”

Koncentracja zgrupowania w sile ok. 250 ludzi nastąpiła w rejonie wsi Bezmiechowa, a następnie w rejonie Bażanówki-Jaćmierza na zachód od Sanoka. Celem Zgrupowania KN-23 był marsz bojowy na Chyrów-Sambor-Lwów osłaniający ludność polską przed agresją nacjonalistów ukraińskich. Był to zamiar powtórzenia wsparcia Lwowa z listopada 1918. W tym czasie sytuacja na froncie zmieniła się gwałtownie. Wojska sowieckie w dniach 22-26 lipca zajęły Lwów przy aktywnym wsparciu AK, zginęło 700 polskich żołnierzy, wywieszono biało-czerwone flagi. Współpraca zakończyła się jednak podstępnym aresztowaniem dowództwa i sztabu AK oraz masowym aresztowaniem oficerów i żołnierzy AK - ponad 2.000 trafiło do łagrów sowieckich. Podobny los spotkał żołnierzy AK, którzy wyzwolili 7 sierpnia Sambor.

Dalszy marsz był bezcelowy. Zgrupowanie powróciło na zachodnią stronę Sanu i pozostało w obszarze działań frontu sowiecko-niemieckiego. Przez półtora miesiąca Zgrupowanie KN-23 stoczyło szereg bitew z wojskami niemieckimi w rejonie Sanoka (Poraż, Tarnawa, Zagórze, Nowosielce). Następnie przesunęło się na zachód w lesiste tereny górskie, rejon Puław i Darowa. Problemy aprowizacyjne spowodowały, że 11 sierpnia Zgrupowanie opuściły plutony „Orskiego” a 29 sierpnia pluton „Boruty” kierując się w rejon Krosna. Natomiast osłabione Zgrupowanie **KN-23**, w dniu 20 września przeszło linię frontu w rejonie Wola Sękowa-Nowotaniec i złożyło broń.

Do Sanoka wkroczyli Sowieci 9 sierpnia 1944 r.

6.2. Obwód AK Brzozów „Borowik”, „Babka”

Komendanci:

- por. Rudolf Ryba „Rudek”, „Kulawy”	XII 1939 - VIII 1940
- kpt. Ignacy Wanic „Andrzej”, „Jaksa”	VIII 1940 - XII 1943
- kpt. Józef Cząstka „Kotwicz”	XII 1943 - II 1945

Oficer dywersji:

- ppor. Wojciech Rosolski „Skalny”, „Felix”

Placówki Obwodu AK Brzozów:

I batalion, dowódca por. Stanisław Węgrecki „Wir”

Placówki: - Domaradz „Dereń”

- Domaradz – Nozdrzec

II batalion, dowódca ppor. Józef Florczak „Florian”

Placówki: - Brzozów – Grabownica

- Dydnia

- Haczów „Tulipan”

- Izdebki.

Obwód Brzozów pod koniec 1943 r. mógł wystawić dwa bataliony. Poza tym Obwód Brzozów dysponował oddziałem partyzanckim podległym bezpośrednio komendantowi Obwodu. Dowódcą tego oddziału był ppor. Wojciech Rosolski „Skalny”.

Akcja „Burza” w Obwodzie AK Brzozów trwała krótko. Teren Obwodu dość szybko został zajęty przez wojska sowieckie - 3 sierpnia 1944 Brzozów. W zasadzie do „Burzy” zdołała przystąpić tylko jedna kompania AK dowodzona przez por. Stanisława Węgreckiego „Wir”.

6.3. Obwód AK Krosno, „Korzeń”, „Kawa”

Komendanci:

- por. Józef Cząstka „Bogusław”	XII 1939 - II 1940
- kpt. Antoni Baszniak „Dzik”	IV 1940 - X 1940
- por. Józef Cząstka „Kotwicz”	X 1940 - VI 1941
- kpt. Stanisław Zmarz „Kruk”	VI 1941 - jesień 1941
- kpt. Tadeusz Tomkiewicz „Hel”	jesień 1941 - II 1942
- por. Henryk Puchalski „Barka”, „Rys”	II 1942 - VI 1944
- por. Stanisław Wenklar „Wujek”, „Radosz”	VII 1944 - VIII 1944
- kpt. Ignacy Wanic „Zdzisław”	VIII 1944 - IX 1944
- por. Stanisław Wenklar „Wujek”, „Radosz”	X 1944

Oficer dywersji: - pchor. Franciszek Kochan „Obłoński”

Placówki AK Obwodu Krosno:

Zgrupowanie „Południe” (I batalion), dowódca por. Stanisław Wenklar „Wujek”

- Placówki: - Dukla „Dalia”
- Iwonicz „Irys”, „Irena”
  - Chorkówka „Centuria”
  - Miejsce Piastowe „Pelargonia”
  - Rymanów „Róża”

Zgrupowanie „Centrum” (II batalion), dowódca ppor. Jan Moskał „Zrąb”

- Placówki: - Krosno „Korzeń”
- Korczyna „Konwalia”
  - Jedlicze „Jaśmin”, „Jaga”

Zgrupowanie „Północ” (III batalion), dowódca Władysław Stec „Walek”

- Placówki: - Fryszak „Fiołek”, „Fela”
- Bratkówka-Odrzykoń „Oleander”
  - Wiśniowa „Wrzos”

Obwód Krosno liczył ok. 2.500 żołnierzy, ale uzbrojenia starczyło zaledwie na jedną trzecią stanu. W lecie 1943 liczył 58 plutonów. Obwód Krosno wraz z Obwodem Brzozów reaktywował 6 Pułk Strzelców Podhalańskich, posiadał sztandar uratowany we wrześniu 1939 roku.

W ramach operacji „Burza” w Obwodzie AK Krosno powstało **zgrupowanie ZN-24** liczące ok. 130 ludzi (3 plutony) a 1 sierpnia przemianowane na 6 Pułk Strzelców Podhalańskich. Dowództwo objął por. Stanisław Wenklar „Wujek”, komendant Obwodu AK Krosno. Niezależne działania w obwodzie prowadziły ponadto cztery nieduże (12-30 osobowe) oddziały: - por. Jerzego Nowaka „Pika”

- pchor. Franciszka Kochana „Obłońskiego”
- por. Piotra Massalskiego „Moreny”
- ppor. Władysława Steca „Walka”

1 sierpnia 1944 Inspektor utworzył dwie kompanie w ramach 6 Pułku Strzelców Podhalańskich:

- **Kompania nr.1.** operująca w rejonie Wrocanka-Leśniówka-Krosno, dowodził ppor. Władysław Baran „Bekas”. Skład trzy plutony. Pluton Jana Kosztyły „Sójka”, pluton Mariana Szpili „Jarowicz” i pluton Betleji „Lampart”. Kompania przymierzała się do opanowania miasta Krosno. 20 sierpnia odbyła się koncentracja kompanii w Krośnie (fabryka „Lnianka”), jako przygotowanie do ewentualnego opanowania miasta. W obliczu koncentracji dużych sił niemieckich w całym rejonie walki o Krosno nie podjęto. Krosno Sowietci zajęli szturmem z 10 na 11 września 1944 r.
- **Kompania nr.2.** operująca w rejonie Lubatowa-Iwonicz Zdrój, dowodził por. Piotr Massalski „Morena”. Skład trzy plutony: pluton ppor. Romana Steca „Walka”, pluton por. Jerzego Nowaka „Pika”, oraz oddziału partyzanckiego OP-15 „Boruty”.

26 lipca 1944 oddział „Pika” przy wsparciu oddziału Kedywu Obwodu AK Krosno ppor. Franciszka Kochana „Obłoński” wypędził Niemców z Iwonicza Zdroju. Powstała **Rzeczpospolita Iwonicza** z polską administracją. Na wieży Bazaru Iwoniczkiego powiewała biało-czerwona flaga. Niemcy ponawiali próby odzyskania Uzdrowiska. Największy frontalny atak nastąpił 9 sierpnia od strony Iwonicza Wsi i Klimkówki. Został jednak odparty przez oddział „Pika”. Aby jednak nie prowokować Niemców do represji, 11 sierpnia oddział „Pika” w sile ok. 100 ludzi opuścił Uzdrowisko przenosząc się do pobliskiej Lubatowej z mp. **Bruśnik**. W Uzdrowisku pozostała grupa obserwacyjna żandarmerii polskiej pod dowództwem sierż. Henryka Lambora „Sambor”.

31 sierpnia 1944 spod Sanoka do Lubatowej dotarł partyzancki oddział „Boruty” OP-15, wzmacniając zgrupowanie por. „Moreny” w operacji „Burza”. Wspólnie rozbili Niemców w Lubatowej a następnie wycofali się do Iwonicza Zdroju. Linia frontu przebiegała przez Iwonicz Wieś. 12 września oddział „Pika” zaatakował od tyłu niemieckie stanowisko artyleryjskie, por „Pik” został ranny. W odwecie Niemcy ściągnęli z frontu dwie kompanie zamykając partyzantów AK w okrążeniu. Nastąpiła wymiana ognia w lesie z użyciem broni maszynowej i granatników. Partyzanci nie mieli szans. Ogromna przewaga Niemców posuwających się gęstą tyralierą w górę lasu spowodowała, że partyzanci rozproszyli się na różne strony, a kilkunastu ukryło się na drzewach góry **Przedziwna**. Niemcom nie udało się zlikwidować oddziału, zginął tylko jeden partyzant „Kominarz”. W odwecie Niemcy podpalili drewniany pensjonat „Niespodzianka” i przymierzali się do rozstrzelania mieszkańców willi „Ustronie”.

Partyzanci zgromadzili się na **Turkówce**. Rano 13 września na porannym apelu dowództwo: „Morena”, „Boruta” i „Szejka” rozformowało kompanię wg. rozkazu kpt. Czesława Walczyńskiego „Buk” zastępcy Inspektora „Haszysza”.

W tym czasie odbywały się zacięte walki na pobliskim froncie przebiegającym przez wieś Iwonicz. W nocy z 19 na 20 września Niemcy bojąc się okrążenia wycofali się poprzez Iwonicz Zdrój na Lubatową i **Dukle**. Rano 20 września, zanim jeszcze sowietci weszli do Uzdrowiska, „Boruta” dowiedział się, że droga z Iwonicza do **Klimkówki** jest zaminowana. Aby nie dopuścić do tragedii wzmożonej masy przemieszczających się uchodźców, natychmiast ruszył do działania wraz z plut. Stanisławem Klarem „Bob” w towarzystwie wójta Schellera. Po odkręceniu zapalników z kilku przeciwpancernych min talerzowych i podniesieniu kolejnej nastąpił potężny wybuch drugiej miny pułapki, umieszczonej głębiej. „Boruta” został rozerwany, a stojącemu obok Klarowi wybuch urwał nogę. „Boruta” zginął na miejscu, a rannego Klara przeniesiono do „Sanato”, gdzie po trzech dniach zmarł. Świadkiem tragicznej śmierci swego dowódcy był pchor. Adam Zawisza „Lupus” z Krosna.

6.4. Obwód AK Jasło, „Jagoda”, „Jabłecznik”

Komendanci:

- kpt. Józef Modrzejewski „Lis” I 1940 - IX 1944
- por. Edward Krajewski „Żbik” XII 1944 - II 1945

Oficerowie dywersji:

- por. Antoni Zawadzki „Marek”, „Teresa” 1942
- por. Antoni Holik „Pancernik”, „Gazda” 1942 - 1944

Placówki AK Obwodu Jasło:

Podobwód „**Północ**” (I batalion), dowódca por. Edward Przybyłowicz „Bem”

- Placówki: - Jodłowa „Ibis”
- Brzostek „Bekas”
- Skołyszyn „Sowa”

Podobwód „**Centrum**” (II batalion), dowódca kpt. Józef Burda „Sęk II”

- Placówki: - Jasło „Jaśmin”
- Kołaczyce „Kukułka”
- Tarnowiec „Turkawka”

Podobwód „**Południe**” (III batalion), dowódca por. Stanisław Dąbrowski „Olek”

- Placówki: - Dębowiec „Derkacz”
- Osiek „Osa”
- Żmigród „Zimorodek”.

Obwód był w stanie zmobilizować ok. 2.700 żołnierzy. Obwód reaktywował 5 Pułk Strzelców Podhalańskich, posiadał sztandar uratowany we wrześniu 1939 r.

W ramach akcji „Burza” najsilniejsze ugrupowanie w Inspektoracie Podkarpacie liczące 570 żołnierzy wystawił Obwód AK Jasło. Dowództwo 5 Pułku Strzelców Podhalańskich otrzymał kpt. Józef Modrzejewski „Lis” - komendant Obwodu.

- **I batalion.** por. Edward Przybyłowicz „Bem”, trzy kompanie strzeleckie, łącznie 135 żołnierzy, koncentracja w lasach Liwoczy.
- **II batalion.** ppor. Władysław Dąbek „Łado”, dysponował 200 żołnierzami, koncentracja lasy w rejonie Czełuśnicy, Glinika Polskiego.
- **III batalion.** ppor. Władysław Szkodo „Hryć”, dwie kompanie strzeleckie, łącznie 248 żołnierzy, koncentracja w lasach na południe od Żmigrodu.
- Samodzielna kompania por. Edward Krajewski „Żbik”, około 100 żołnierzy.

Ponadto oddziały specjalne pułku w sile 90 ludzi:

- pluton pieszy por. Antoni Zawadzki „Teresa”
- pluton konnych zwiadowców (20 koni) por. Andrzej Zwierznia „Ostroga”
- pluton ppanc. ppor. Wilhelm Bigda „Strzemie”
- ponadto patrol minerski

Cały obszar podzielono na trzy rejony (podokręgi), z którymi powiązano poszczególne bataliony. Oddziały Obwodu AK Jasło stoczyły podczas akcji „Burza” przeszło 40 mniejszych i większych potyczek. Największą bitwą w Obwodzie AK Jasło okazała się zasadzka, jaką przygotowano 18 sierpnia 1944 pod **Gilową Górą** na kolumnę dziewięciu samochodów tarnowskiego gestapo i żandarmerii. W akcji wzięło udział ok. 60 żołnierzy z grupy Północ, w tym 1 kompania I batalionu por. Przybyłowicza z jodłowskim plutonem ppor. Adama Piegłowskiego „Bogusław”. Bez strat własnych zniszczono wszystkie samochody zabijając 42 Niemców.

ARMIA KRAJOWA PODOKRĘG RZESZÓW

Gdy sowieci podeszli na ok. 10 km pod Jasło, 9 września zaproponowali kpt. Modrzejewskiemu spotkanie w sztabie w celu uzgodnienia wspólnego uderzenia na Jasło. Na spotkaniu kpt. Modrzejewski został rozbrojony i aresztowany oraz próbowano na nim wymóc przekazanie rozkazu do polskiego zgrupowania, aby przeszło front. Zastępca Modrzejewskiego, gdy zorientował się w sytuacji rozformował zgrupowanie stacjonujące w lasach na zachód od Glinika Polskiego.

W połowie września front sowiecko-niemiecki ustabilizował się tak, że większość Obwodu Jasło została definitywnie odcięta od reszty Inspektoratu. Stan ten trwał do stycznia 1945. Do Jasła wkroczyli sowieci dopiero 16 stycznia 1945. Odległość między Krosnem a Jasłem to zaledwie 20 km, a różnica w wyzwoleniu to pełne 4 miesiące. W tym czasie Armia Czerwona leczyła rany po wykrwawieniu się w operacji dukielsko-preszowskiej a Niemcy mieli czas na totalne rozgrabienie i zniszczenie miasta przy udziale dywizji ukraińskiej.

Kapitanowi Modrzejewskiemu udało się uciec z rąk sowieckiego NKWD; pozostał już po wschodniej linii frontu i został mianowany zastępcą Inspektora Inspektoratu AK Podkarpacie z siedzibą w Krośnie.

19 stycznia 1945 r. dowódca Sił Zbrojnych rozwiązał Armię Krajową i zwolnił jej żołnierzy od przysięgi celem ułatwienia im dalszej pracy dla ojczyzny.

Bibliografia

1. Łukasz Grzywacz-Świtalski, *Z walk na Podkarpaciu*. PAX 1971
2. Andrzej Daszkiewicz, *Ruch oporu w rejonie Beskidu Niskiego 1939-1944*. MON 1975
3. Józef Modrzejewski, *Akowcy na Podkarpaciu*, Brzozów 1990
4. Lech Dzikiewicz, *Kapitan Holik mówi...*, Warszawa-Krosno-Jasło 2002
5. Grzegorz Ostasz, *Podziemna Armia Podokręg AK Rzeszów*. LIBRA Rzeszów 2010
6. Mieczysław Wieliczko, *Jasielskie w latach drugiej wojny światowej*, MON 1974
6. Studium Polski Podziemnej, Londyn 1976, *Armia Krajowa w dokumentach 1939-45*, tom III kwiecień 1943-lipiec 1944, wyd. Wrocław-Warszawa-Kraków Zakład im. Ossolińskich 1990. ISBN 83-04-03631-2.